

**SZENT ISTVÁN  
EGYETEM**

**A LASSÚ TURIZMUS MINT A VÁROSI TURISZTIKAI  
DESZTINÁCIÓK FEJLESZTÉSÉNEK  
FENNTARTHATÓ ALTERNATÍVÁJA**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

PÉCSEK BRIGITTA  
GÖDÖLLŐ  
2018

**A doktori iskola**

**megnevezése: Szent István Egyetem**

**Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar**

**Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola**

**tudományága: regionális tudományok**

**vezetője: Prof. Dr. Hajdú Zoltán**

**egyetemi tanár, MTA doktora**

**Szent István Egyetem**

**Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar**

**Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet**

**Témavezető: Prof. Dr. Michalkó Gábor**

**egyetemi tanár, MTA doktora**

**MTA CSFK Földrajztudományi Intézet**

**Budapesti Corvinus Egyetem**

---

**Az iskolavezető jóváhagyása**

---

**A témavezető jóváhagyása**

# Tartalomjegyzék

1	A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK .....	4
2	ANYAG ÉS MÓDSZER .....	5
2.1	Alkalmazott kutatási módszerek .....	5
3	EREDMÉNYEK .....	7
3.1	A lassú turizmus modellje .....	7
3.2	A globális és a hazai turizmus felgyorsulása .....	12
3.3	A városi turizmus lelassításának lehetőségei .....	12
3.4	Lassú desztináció mint fejlesztési alternatíva: Mezőkövesd .....	16
3.5	Új tudományos eredmények.....	20
3.6	A hipotézisek kiértékelése .....	22
4	AZ ÉRTEKEZÉS KÖVETKEZTETÉSEI ÉS JAVASLATAI.....	23
	Az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációk.....	27
	Felhasznált irodalom.....	29

# 1 A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK

A doktori értekezés témájának aktualitását az adja, hogy a lassú mozgalom ideái az utóbbi években elérték a turizmus területét is, melynek következtében 2010-től elkezdődött a lassú turizmus fogalmi lehatárolása. Ebbe az izgalmas elméleti fázisba szándékoztam becsatlakozni, hogy ezáltal a lassú turizmus hazai és nemzetközi kutatása közötti szakadékot áthidaljam, és egy lassú turizmus modellt állítsak fel.

A kortárs kutatók munkáin, valamint a saját kutatásaimon keresztül bebizonyítom, hogy a lassú turizmus közvetlenül nem az alternatív turizmusból eredeztethető, hanem a meglévő turisztikai termékek lelassítására törekvő koncepció, mely a lassú mozgalmakból nőtt ki és a városi terepeken jól alkalmazható, turistamozgást lelassító, illetve desztináció fejlesztési stratégia.

## Az értekezés célja és a kutatási terület lehatárolása

Értekezésem fő célja, hogy a jövőbeni városi turizmussal kapcsolatos diskurzusokban a lassú turizmus is kellő hangsúlyt kapjon és mint regionális fejlesztési alternatíva megjelenjen. Mivel a megközelítés a gyors-lassú dichotómia optikáján keresztül történik, a fókusz a városi terekre került.

- A nagyvárosok esetében a turistamobilitás térben és időben való széthúzása a fő kérdéskör, és a hipergyors térben való lelassításuk a kutatás tárgya.
- Ezzel ellentétben a kisebb városok esetében a lassú turizmus referenciakeretének a kialakítását tekintettem fő feladatommá, mely által ezeket az urbánus tereket újra lehet élesíteni.
- Az értekezés a téma összetettsége miatt nem foglalkozik a rurális terekkel.

## Az értekezés hipotézisei

A felvázolt célkitűzéshez kapcsolódóan az alábbi három hipotézist állítottam fel, melyek igazolására vagy elvetésére saját kutatások sorozatát végeztem.

**H1. A városi térben zajló turisztikai mobilitás lelassulása a már meglévő építészeti struktúrákkal és objektumokkal is megvalósítható.**

A Brugge-ben és a Lyonban végzett kutatások irányultak a hipotézis bizonyítására. Brugge-ben megfigyeléssel alkalmazva feltételeztem, hogy a városi tereken fellelhető tájépítészeti megoldások – parkok, csatornák, rakpartok, terek, templomtornyok és passzázsok – a turisták mobilitásában aktív szerepet játszanak, mivel lelassítják és szétterítik őket a városi térben.

Lyonban az átjáróházakat vettem górcső alá, hogy a turistamozgásban játszott szerepüket vizsgáljam. Azt is feltételeztem, hogy ezek az objektumok önálló turistalátványosságként is megállják a helyüket és meglátogatásuk után a látogatók elégedetten távoznak. Ebben az esetben a kérdőíves megkérdezést és a terepmunkát választottam kutatási módszernek.

**H2. A nagyvárosi térben található temetők nagy zöldfelületüknek és kulturális vonzerejüknek köszönhetően képesek a turista mozgásának időbeli lelassítására és térbeli széthúzására.**

Feltevéseim szerint a városi temetők megfelelő promóció segítségével a városi turizmus integráns részét képezhetnék, ahogy ez számos külföldi temető esetében (Párizs, Prága) már megtörtént. Feltételeztem, hogy a városi temetőbe látogatók viszonylag hosszabb időt, akár több órát is eltöltenek a temetőben, ahol több lassú tevékenységet végeznek. Úgy véltem, hogy a temetők autentikussága elegendő a turistatekintet fenntartásához, és a látogatók nem várnak

el különösebb infrastrukturális fejlesztéseket, hanem elégedetten távoznak, így a promóción kívül különösebb pénzügyi beruházás fejlesztésükhöz nem szükséges.

**H3. Mezőkövesden az egészségturisztikai termék és a matyó kultúra közös rendszerben való tudatos fejlesztése és promóciója segítheti elő a város lassú turisztikai desztinációvá válását.**

Feltételeztem, hogy a város kínálatában vannak olyan elemek, melyek kompatibilisek a különböző lassú koncepciókkal és az általam felállított lassú turizmus modellel, így a lassú turizmus keretrendszerében való turizmus stratégia kidolgozása elvezethet az első hazai lassú desztináció megszületéséhez.

Mezőkövesd turisztikai értelemben kétdimenziós város, egyrészt turisztikai kínálatában jelen van az egészségturizmus, másrészt egyedi, helyi kultúrával is rendelkezik. Szakirodalmi olvasmányaim arra is rámutattak, hogy nemcsak az egészségturizmus, hanem a kulturális turizmus is hozzájárul az egyén egészségéhez, így az egészségturizmus szimbiózisban a kulturális kínálattal feltételezésem szerint a jövőben jobb turisztikai eredményeket hozhat a város számára.

## 2 ANYAG ÉS MÓDSZER

Az értekezés elméleti anyaga a lassú turizmus létező koncepcióinak az ismertetése, a téma tudományokon átívelő beágyazottságának a feltárása, az elméletek alapján történő tipizálás, valamint a saját modell formába öntése.

A konkrét empirikus vizsgálatok a városi tereken történtek, beleértve a nagyvárosi és a kisvárosi tereket is, mivel a lelassulás és a lassú turizmus potenciálja a két településtípus esetében különböző módon értelmezhető. A nagyvárosi térben egy felgyorsult mindennapi életre épül rá egy ugyancsak gyors tömegturizmus, melynek fő eleme a rövid tartózkodási idő. Ezért ezekben a kutatásokban a turista mobilitásának lelassítása áll a középpontban. A kisvárosi terek problémái összetettebbek, hiszen sok esetben a turisztikai kereslet is szegényebb, ennek következtében sok a városon áthaladó, csupán megebédelő, csak a főtéren átrohanó tranzit turista. A kisvárosi élet jellemzően lassú, és erre a lassú életfolyamra épül rá egy hipergyors turizmus, ahelyett, hogy a turista a lassú környezetet teljességében kiélvezve tovább maradna.

A szakirodalom elemzéséhez kapcsolódó elméleti anyaggyűjtés 2013. január és 2016. december között zajlott. Az esettanulmányok 2014-ben készültek. Az empirikus kutatások közül Brugge-ben, Lyonban és Budapesten 2014-ben, Mezőkövesden 2015-ben végeztem helyszíni vizsgálatokat. Az értekezésben található térképek, fotók és egyéb illusztrációk a kutatás időpontjában lévő állapotot tükrözik.

### 2.1 Alkalmazott kutatási módszerek

A téma sokrétűségének és alulkutatottságának köszönhetően az értekezésre a módszertani gazdaság a jellemző (1. táblázat), így kutatásaim során primer és szekunder adatokat egyaránt feldolgoztam, és az alkalmazott módszerek kvantitatív, illetve kvalitatív módszereket is tartalmaztak.

## 1. táblázat: kutatási módszerek

Adatforrás	Módszer	Téma
Szekunder adatok	Kvantitatív és kvalitatív kutatás ötvözése Történeti áttekintés Komparatív tartalomelemzés Esettanulmányok	1. Szakirodalomelemzés
Szekunder adatok	Kvantitatív kutatás Íróasztali kutatás	1. A világ turizmusa 2. Magyarország turizmusa
Primer adatok	Kvantitatív kutatás Kérdőíves felmérés	1. Lyon 2. Budapest 3. Mezőkövesd
Primer adatok	Kvalitatív kutatás Interjú Megfigyelés	1. Japán 1. Brugge 2. Lyon 3. Budapest 4. Mezőkövesd

Forrás: saját szerkesztés

### Szekunder kutatások

A szakirodalom tanulmányozásához történeti áttekintést és tartalomelemzést használtam, majd három esettanulmányt készítettem. A szakirodalom tanulmányozása egyrészt kvantitatív jellegű, mivel a transzdiszciplináris megközelítés megkívánta a nagymennyiségű szakirodalom feldolgozását, másrészt viszont bizonyos szelektivitást is követelt a munka mederben tartásának érdekében.

Mivel a nemzetközi szakirodalom holisztikus és mozaikos is egyben, a magyar nyelvű elméleti és empirikus munkák pedig eleddig csak szórányaiban találhatóak, esettanulmányok sorozatát végeztem. RICHARDSON (2000) szavait kölcsönözve kristályosítási folyamatnak neveztem ezt a szakaszt, amikor ugyanazt a történetet meséltem különböző kultúrákból, nézőpontokból közelítve. Az esettanulmányok a szakirodalomelemzés fejezetben kaptak helyet, mert tipizálásomat döntően az irodalmi háttér elemzésére alapoztam.

Másodlagos források alapján szintén íróasztal mellett történt a világ turizmusának és Magyarország hosszú-távú turisztikai folyamatainak a vizsgálata az UNWTO (World Tourism Organization) és a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) statisztikái alapján. Az elemzésekből a turizmus, és ezen belül a városok egyre növekvő szerepe, valamint az úti célok koncentrációja is egyértelműen kimutatható, melyek egy biztos alapot adtak empirikus kutatásaimhoz. Mivel a városi turizmus önmagában is gyors termék, a hangsúly eltolódása a tengerparti üdülővároktól az urbánus terek felé automatikusan felgyorsulással jár.

## **Primer kutatások**

- **Interjú**

Az esettanulmányok írásakor szekunder adatokat dolgoztam fel, azonban a Japán tanulmányhoz egy online interjú is kapcsolódik. A japán tudóssal készült strukturált interjú célja csupán horizont tágító, rövid kitekintés, melyhez mélyelemzések nem kapcsolódnak, pusztán egy másik alternatíva lehetőségét villantják fel. Mivel a lassú koncepciók ázsiai elterjedéséért – elméleti és gyakorlati síkon is – elsősorban Japán és Dél-Korea a felelős, fontosnak tartottam legalább az egyik országban zajló folyamatok jelzésértékű bemutatását. Dél-Korea a lassú város mozgalomban van aktívan jelen, így a holisztikus megközelítést választó Japánra esett a választásom.

- **Terepkutatás, dokumentálás**

A terepkutatás a Brugge-ben zajlott kutatás fő módszere volt, azonban a többi kutatás esetében is alkalmaztam kiegészítő jelleggel. A kérdőíves, kvantitatív felméréseket mindig megelőzte egy személyes terepszemle, mely egyrészt arra irányult, hogy érdemes-e a kvantitatív kutatást a terepen elvégezni, továbbá a releváns kérdések összeállításában is segítséget nyújtott. A terepkutatások során terepjegyzeteket és fotókat készítettem, valamint a turista szerepét magamra öltve az adott túrát, városnézést egyénileg vagy szervezett formában bejártam. GOULD-dal (1995) egyetértve még a kutatónak is csupán a saját érzéseire és gondolataira van a legközvetlenebb hozzáférése, ezért a lajstromba vétel a megfigyelésnek egy másik módjával is kiegészült, nevezetesen a kutatói önmegfigyeléssel (introspekcióval). A szubjektivitás kompenzálására egy a SlowLab (STAUSS – FUAD-LUKE 2008) által kidolgozott lassú terekre vonatkozó kritériumrendszert használtam.

- **Kérdőíves megkérdezés**

A kvantitatív kutatásokhoz mindhárom alkalommal – Lyon, Budapest, Mezőkövesd – a kérdőíves megkérdezést választottam. Ennek egyik oka a kérdőív formalizált és strukturált volta, mely az adatgyűjtést és a feldolgozást is leegyszerűsítette. Ugyanakkor a kérdések variálhatósága megadta azt a rugalmasságot, mely a témában való elmélyedéshez volt szükséges. A strukturált (szelektív zárt, alternatív zárt és skála) és a strukturáltalan kérdések, valamint a szabad asszociációk tudatos hozzáférése egy-egy altémához nagy mennyiségű, változatos adatbányászatot biztosított. Az értekezés kutatási részéhez történő adatgyűjtés 2014. és 2015. folyamán lezajlott, és az akkori állapotokat mutatja. Aktualizálás kizárólag a szakirodalom elemzésekor fordult elő, ahol jelennek meg frissebb referenciák.

## **3 EREDMÉNYEK**

### **3.1 A lassú turizmus modellje**

Az alábbiakban dióhéjban összefoglalom azt az elméleti keretet, melyre a saját lassú turizmus koncepciómat és modelletemet alapoztam. A modern lassú turizmus közvetlen előzménye a PETRINI (2007) nevéhez fűződő komótos étkezés (slow food) mozgalom 1986-os megjelenése volt, amely fő alapelve a helyi alapanyagok vásárlása, a tradicionális ételkészítési technikák átadása, valamint a közösen elköltött ebéd vagy vacsora élményének a hangsúlyozása. A mozgalom prioritásnak tartja a vidék és a város közti megtroncsolódott köldökzsinór helyreállítását, ezért kiemelten foglalkozik a neveléssel és az oktatással. A vidéki élet iránti

érdeklődést a nagyipari élelmiszer-feldolgozással szemben megnyilvánuló bizalmatlanság is táplálja, ugyanis a fogyasztók egy része a tömegtermelést nem tartja természetesnek és autentikusnak, amellyel szemben a szezonalitást és a lokális jelleget preferálják (MURDOCH – MIELE 1999). Az 1999-ben szintén Olaszországban alakult élhető város mozgalom (Citta Slow) a lassú étkezés bázisára épül, és az 50 ezer alatti lakos számú városokat célozza meg.

A lassúságról való tudományos gondolkodást HONORÉ (2005) a „Lassúság dicsérete” című műve váltotta ki, amelyben az író kulturális szabadságharcot indított a gyorsaság ellen, és az optimális tempóban végzett cselekvések mellett érvelt.

GARDNER (2009) már konkrétan a lassú turizmussal kapcsolatosan értekezett a „Manifesto for Slow Travel” című tanulmányában, ahol a szerző a lassú utazás/turizmus alapvetéseit sorakoztatja fel. Szerinte a lassú utazás elsősorban fejben dől el, mert merni kell a többséggel szemben másképp utazni. PETRINI-hez (2007) hasonlóan kiemeli a helyi közösségbe való bekapcsolódást, a hely szellemiségének megfelelő szállás- és étteremválasztást, valamint a helyi üzletek preferálását. GARDNER a kölcsönös élményre helyezi a hangsúlyt, vagyis a nyaralásnak mindkét fél – a vendég és a vendéglátó – számára is kellemes élményt kell nyújtania, amellyel implicit módon arra utal, hogy a helyi kultúra találkozása a modern turizmussal gyakran nem problémamentes.

A lassú turizmus elméleti koncepcióját és kontrasztív elemzését DICKINSON és LUMSDON (2010:11) „Slow Travel and Tourism” című műben fejtik ki:

*„A lassú turizmus egy olyan létrejövő koncepcionális keret, mely alternatívát nyújt a repülés és az autós utazással szemben, ezáltal az emberek lassabban érik el az adott desztinációt, hosszabb időt töltenek ott el, és a desztináción belül és kívül is kevesebbet, illetve rövidebben utaznak.”*

DICKINSON és LUMSDON elméleti kerete kizárja a légi, az autós és a luxus óceánjárós utazást, eltekintve attól, hogy sokan a desztinációt elérve a lassú utazás követelményeinek megfelelő helyi ételeket fogyasztanak, a tömegközlekedést részesítik előnybe és helyi fesztiválokra vesznek részt. Mivel a transzkontinentális turizmus döntő része repülővel történik, a definíció nem nyújt feloldozást a tengeren túli utazásokat kedvelő, ámbar környezettudatos turisták számára, annak ellenére sem, hogy számos fogadó ország elérhetősége gazdaságtalan lenne lassú közlekedésmóddal.

Hasonló megközelítésben LUMSDON és MCGRATH (2010:276) szakértői mélyinterjúk segítségével négy alkotóelemre – a lassú haladásra, a lokalitásra, a közlekedésszükségletválasztásra és a környezetvédelemre – koncentrálnak, vázolták fel a lassú turizmus koncepcionális keretét. A definíció erőssége, hogy tartalmazza a személyesen megélt időt, így jobban kifejezi az idő, tér és élményszerzés komplex kapcsolatát.

A lassúság-gyorsaság dichotómiájának vizsgálatokor a japán társadalom az egyik iskolapélda. Kortárs turizmus elemzőik, SUGIYAMA és NOBUOKA (2007) lassú turizmussal kapcsolatos definíciójukban DICKINSON – LUMSDON gondolatmenetétől jelentősen eltérnek. Egyfelől megengedőbbek, mivel a gépkocsihasználatot nem tartják kizáró oknak, másrészt holisztikusabbak, mivel az egészséges, aktív életmód is fókuszba kerül.

*„Légy egészséges, sétálj, lassan és élvezetesen étkezz, tölts legalább egy éjszakát a célterületen, koncentrálj az önmegvalósításra, tartózkodj a személyautó és egyéb motorizált jármű használatától, legyél zöld és öko-barát.”*

CAFFYN (2012) az elsők között volt, aki a helyi lakosok felelősségére is hangsúlyt helyezett. Szerinte a város- és turizmusfejlesztők megteremthetik a lassúság feltételeit a megfelelő infrastruktúra kialakításával, de amennyiben a vállalkozások mindennapos gyakorlatukkal nem



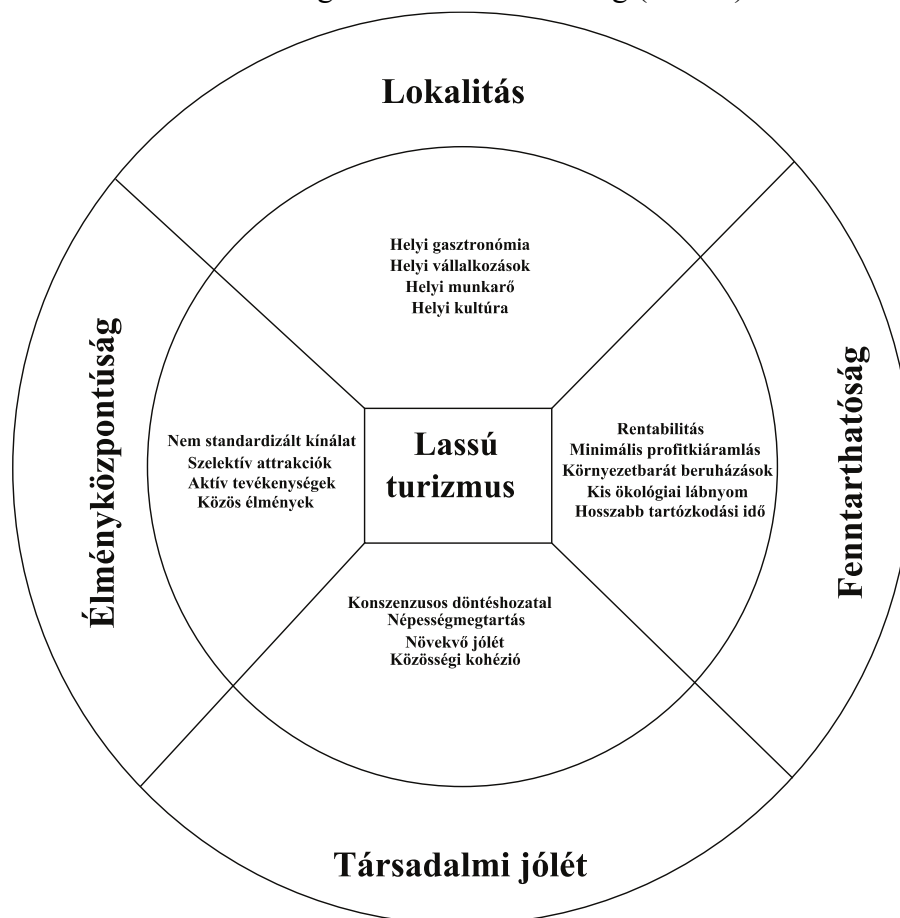
ezt az irányt követik, a desztináció nem válik lassúvá. Sőt, az ő kettejük harmonikus összedolgozása sem elegendő, ha a helyi munkaerő hozzáállása nem adja hozzá azt a pluszt, amitől az egész hitelessé válik. A kutató megközelítése számos ponton eltér az előzőekben felvázolt európai koncepcióktól, és fellelhetők benne a japán definíció elemei is. A lassú turizmus előnye az alternatív turizmusokkal ellentétben véleménye szerint az életigenlő és hedonista hozzáállás, így egy szélesebb réteg számára válhat vonzóvá. Úgy véli, hogy a lassú turizmus esetében a célterületen eltöltött idő és az utazás hosszának az aránya a mérvadó és nem a közlekedési eszköz fajtája.

A fenti koncepció lényegében visszanyúl HONORÉ (2005) értelmezéséhez, aki az egész lassú gondolat atyjának tekinthető. Koncepciója a következőképpen foglalható össze:

*Valóságos, élményteljes kapcsolat kialakítása az emberekkel, helyekkel, kultúrával, étellel, örökséggel és a környezettel.*

Ebben az értelmezésben a társaságban megélt élmény és nem az utazás módja a domináns elem. Az együtt utazók és a helyiek interakciója és közös élményei írják azt a narratívát, melyek mély nyomot hagynak a turistában, így hosszú távon megnyerhetők a lassú turizmus számára.

A négy pilléren alapuló lassú turizmus modellem koncepcionális újdonsága abból fakad, hogy a turistát és a helyi közösséget egy „platformra” hozza, ezáltal a modell szorosabban kötődik a lassú mozgalmakhoz. A négy alappillér: a lokalitás, az élményközpontúság, a fenntarthatóság, illetve a társadalmi jólét. A négy pillérben szereplő tényezők között vannak olyanok, melyek az egymásra való kölcsönhatásuk (ok-okozat) folytán akár több körcikkekben is szerepelhetnének, besorolásukat az általam követett logikai szál határozta meg (1. ábra).



1. ábra: A lassú turizmus modellje  
 Forrás: saját szerkesztés

## Lokalitás

A lokalitás helye a pillérben annyira nyilvánvaló, hogy a lassú mozgalmakban (PETRINI 2007, 2011) és a lassú turizmus felvázolt koncepcióiban (CAFFYN 2012 DICKINSON 2010, GARDNER 2009, LUMSDON – MCGRATH 2010, SUGIYAMA – NOBUOKA 2007) is egyaránt fontos tényező. Mivel az étkezés a levegő után létfenntartásunk másik fontos eleme, egy adott hely gasztronómiai (ételek, étkezési szokások, elkészítési módok) reneszánsza könnyen felébresztheti az igényt az adott terület egyéb kulturális értékei iránt is (építészet, fesztiválok). Természetesen ez a folyamat fordítva is megtörténhet. A helyi termékek és szolgáltatások iránti érdeklődés és megnövekedett kereslet automatikusan munkahely generáló hatású. A helyi vállalkozások és a helyi munkaerő a fenntarthatóság kategóriában is helyet kaphatnának, de a lokális jellegre ez esetben nagyobb hangsúly kerül. Mivel a turizmus a munkaerő különböző végzettségű rétegeiből képes munkaerőt felszívni, így ez a pillér az, mely nem kíván hosszas magyarázatot, a koncepciógyártáskor minden esetben először felmerülő szempont.

## Élményközpontúság

A koncepció kialakulásakor felbukkanó második elem az élményközpontúság. Ezen a ponton jól megvilágítható a lassú turizmus különbözősége a „zöld turizmusoktól”, melynek kritikusai gyakran felvetik, hogy sokan erkölcsi kötelességüknek érzik a zöld szempontok figyelembevételét utazásaik során, mely csökkentheti az utazás élményét. CAFFYN (2012) lassú turizmus megközelítése nem kíván önmegtartóztatást, hanem a boldog hedonista képét vázolja fel.

PINE és GILMORE (2011) élménygazdaság koncepciójukban a teljes gazdaságra vetítve mutatják be a fokozatos eltolódást a szolgáltatás gazdaságról az élmények felé a kínálati és a keresleti oldalon egyaránt. CSÍKSZENTMIHÁLYI (2014) az utazást és az ezzel járó környezeti változást egyenesen önbizalom növelőnek és életminőséget javítónak tartja, mivel segít kitisztítani az agyat, más szemléletet és új látásmódot ad. A „Boldogító utazásban” MICHALKÓ (2010) fejti ki, hogy a többet utazók boldogabbak, mint az utazásban részt nem vevők.

Az autentikus élmény igénye – mely a nem standardizált, szelektív kínálattal, valamint az aktív tevékenységekkel könnyen kielégíthető – explicit vagy implicit módon az összes koncepció része. Bár az autentikusság MACCANNELL (1973, 1976) és BOORSTIN (1964) objektivista szemlélete óta jelentős változáson ment keresztül – mára konstruktivista, egzisztenciális és interperszonális megközelítéssel is találkozunk – a lassú turizmus már csak a visszafogott tempója, valamint a helyiek és a vendégek interakciója miatt is nagyobb teret ad autentikus élmények megélésére, mint a tömegturizmus.

Az élmény PETRINI (2007, 2011) és GARDNER (2009) koncepciójában is markánsan jelen van, mindketten az utazó és a helyi lakos boldog egymásra találását tartják kívánatosnak, mely boldogság a vendéglátó és a vendég közös tevékenységei során következik be. DICKINSON és LUMSDON (2010), valamint LUMSDON és MCGRATH (2010) az utazást magát is élményszerző attrakciónak tekintik. A japán felfogásban (SUGIYAMA – NOBUOKA 2007) az étkezés és az aktív tevékenységek nyújtotta élvezet a boldogság legfőbb forrása.

## **Fenntarthatóság**

A turizmus bárminemű fejlesztése komoly anyagi ráfordítást igényel, így a bevételtermelésnek és a profitabilitásnak a fenntarthatóságban is helyet kell kapnia. Amennyiben a turizmus szereplői nem látják a lassú turizmusban a hosszú távú lehetőséget, motivációjuk és elkötelezettségük is gyengül. A BRUNDTLAND BIZOTTSÁG (1987) máig elfogadott, fenntartható fejlődés definíciója sem áll meg a környezetvédelemnél:

*„A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket” (FARAGÓ 2002:11).*

A fenntarthatóság három alappillére, a szociális, a gazdasági és a természeti egyaránt fontos, a tervezést és végrehajtást kölcsönhatásaik figyelembevételével kell végezni. A konferenciák (Rio de Janeiro 1992, New York 1997, Johannesburg 2002) szintén a társadalmi-gazdasági fejlődés és a környezetvédelem közötti harmóniát tüzték zászlajukra (FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS BIZOTTSÁGA 2013).

Az idézett lassú turizmus koncepciók a környezeti fenntarthatóság mellé nem sorakoztatnak fel gazdasági szempontokat. DICKINSON és LUMSDON (2010) kitérnek ugyan a kínálati oldal környezetbarát beruházásainak fontosságára, de nem részletezik azt, könyvük a lassú mobilitás felől közelít a témához. Ez a logikai szál jelenik meg GARDNER (2009) manifesztójában is. Mindhárman az ökológiai lábnyom csökkentését is elsősorban a közlekedési infrastruktúrával hozzák összefüggésbe. LUMSDON és MCGRATH (2010) négy fő tényezője közül három – a lassú haladás, a közlekedéseszköz kiválasztása, valamint a környezetvédelem – a környezeti fenntarthatóságnak különböző vetületei. A japán felfogás explicit kinyilatkozza, hogy a zöld aspektusok prioritást élveznek.

Magyarországon a fenntarthatósági szempontok és a versenyképesség kapcsolatát TÓZSÉR (2010) doktori értekezésében behatóan elemezte, amelyben egy fenntartható versenyképességi modellt is kidolgozott. A gazdasági szempontok szintén megjelennek a helyi közösségre támaszkodó turizmusfejlesztés (community-based tourism, CBD) diskurzusaiban, melyről először MURPHY (1985) munkáiban olvashattunk, később MANYARA és JONES (2007), illetve RASTEGAR (2010) kutatásaiban köszöntek vissza. A CBD koncepció a társadalmi jólét kategóriájában is tárgyalható lenne, azonban a gazdasági életképesség kulcsfontossága miatt került ebbe a kategóriába. A gazdasági hatások a profitkiáramlás miatt nehezen követhetők, ezért a turizmuskutatások nem gyakori ihletői, pedig ezen pénzek helyben maradása és visszaforgatása tenné lehetővé a drága és hosszú megtérülési idővel rendelkező zöld beruházásokat.

## **Társadalmi jólét**

Ez az utolsó pillér tulajdonképpen azoknak a pozitív hatásoknak az összessége, melyekkel a közösség számolhat. Más szektor esetén gyakorta a fenntarthatóság része, hiszen nem másról, mint a társadalmi fenntarthatóságról van szó. A turizmus különbözősége abból fakad, hogy a helyi közösség kultúrája a kínálat részét képezi, tehát a helyiek legitimációja nélkül hosszú távon az adott területen turizmust működtetni szinte lehetetlen. FLORIDA (2002), aki behatóan foglalkozik a fogadóterületen élőkkel, a kreatív osztályról szóló koncepciójában kulcsfontosságúnak tartja a helyi lakosság hozzáállását a vidék felvirágoztatásában, beleértve a turizmusfejlesztés területét is.

NAGYNÉ MOLNÁR (2012) könyvében nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az aktív, vállalkozó kedvű lakosság megtartásához és növeléséhez a döntéshozatalba való bevonása szükséges. A társadalmi részvétel folyamatos kommunikáción keresztül valósulhat meg,

melynek a tervezéstől a megvalósításig a felek között jelen kell lennie. A helyi társadalom aktív részvétele biztosítja azt a széles konszenzust, mely a hosszú távra készülő koncepciót elfogadtatja a lakosság körében is. A közösen tervezett és elvégzett munka eredményeinek gyümölcse lesz az a közösségi kohézió, amely egy egészséges település ismérve. A turisták is szívesebben látogatnak olyan célterületekre, ahol a helyi lakosság jól érzi magát, és értékeli szűkebb pátriájának turisztikai adottságait.

### 3.2 A globális és a hazai turizmus felgyorsulása

Ebben a fejezetben bebizonyítottam, hogy a felgyorsulás a turizmus növekedésének mértékében és a repülőgép használatának primátusában érhető tetten, míg a koncentráció abban mutatkozik meg, hogy a nemzetközi verseny Európa és Ázsia bizonyos területeire korlátozódik.

A magyarországi elemzésből kimutatható, hogy a magyar turizmusban már 1990-ben is területi koncentráció figyelhető meg, mely a 25 év alatt tovább fokozódott. Ezzel párhuzamosan a tartózkodási idő csökkenő tendenciája is kitapintható. 2015-re a népszerűségi verseny két szomszédos régió versenyére redukálódott: a Balatonra és a Nyugat-Dunántúlra, melyek a legnépszerűbb települések tízes listáján négy-négy településsel képviseltetik magukat. A magyar turizmus kulcsfeladata, a felgyorsult turizmus lelassítása. Ennek egyik módja lehet a jelenleg beérkező vendégek hosszabb ideig való marasztalása, vagy olyan turista szegmens bevonása, amely hajlandó több időt eltölteni az országban. A területi koncentráció és a rövid tartózkodási idő együttes jelenlétének további negatív hozadéka lehet, hogy a jövőben a legnépszerűbb területek elérhetik teherbírásuk maximumát, mely akár a helyiek és a turisták közötti konfliktus kiéleződéséhez is vezethet. Ennek elkerülésére a lassú turizmus elveinek alkalmazása egy fenntartható alternatíva lehet az érintett települések esetében is.

A budapesti turizmus számai a magyarországi turizmus további koncentrációját mutatják. A 3,6 éjszakáról 2,4 éjszakára rövidülő tartózkodási idő egyértelműen a fővárosi turizmus felgyorsulásának a bizonyítéka (KSH 2016). Mivel a fővárosi turizmus is csupán néhány belső kerületben összpontosul, a városlátogatók térbeli és időbeli széthúzása a közeljövő egyik kihívása, melyhez az értekezés alább vázolt empirikus eredményei adhatnak támpontot.

### 3.3 A városi turizmus lelassításának lehetőségei

#### Épített környezettel: Brugge

A témában tett első vizsgálódásom helyszíne Brugge volt, ahol kvalitatív alapú megfigyelést és terepkutatást végeztem. A helyszín kiválasztásánál döntő szempont volt, hogy Brugge az elsők között volt Európában, ahol a turistaközpontosság és az ezzel együtt járó turistamobilitás előtérbe került (SULYOK 2002). A kiválasztott elemeket a lassú építészet szempontrendszer alapján elemeztem, melyet a Slowlab két tagja (STRAUSS és FUAD-LUKE (2008) dolgoztak ki. A könnyebb érthetőség kedvéért zárójelben meghagytam az eredeti angol ismérvet:

- **Feltáruló (Reveal):** olyan élményeket fed fel a mindennapokból, melyek mellett hajlamosak vagyunk elmenni, róluk elfelejtkezni. Példának okán egy műtárgy észlelésekor gyakran fordul elő, hogy az anyag vagy az elkészítési folyamat elkerüli a figyelmünket.
- **Kiterjeszhető (Expand):** a műtárgy valós és potenciális interpretálhatóságát értjük alatta, vagyis értelmezése túlmutat a saját határain, környezetén, funkcionalitásán, fizikai tulajdonságain és élettartamán.

- **Gondolatébresztő (Reflect):** elmékedést vált ki.
- **Bevonó (Engage):** az információ megosztását, a kooperációt és az átláthatóságot sugallja, melynek segítségével a műtárgy tovább gondolható, fejleszhető.
- **Aktív részvételre ösztönző (Participate):** a műtárgy használóját már a tervezés alatt aktivitásra buzdítja, a közösségi létet és szellemet ösztönzi és a társadalmi ellenőrzést bátorítja.
- **Változó (Evolve):** a környezet és a benne található műtárgyak nem statikusak, hanem együtt változnak és érnek az idő előrehaladtával, mely az érzékelő számára még gazdagabb élményt nyújt, hiszen messze túlmutat a jelen körülményein és szükségletein.

A fenti kritériumrendszer alapján azokat az elemeket (2. táblázat) tettem vizsgálatom tárgyává, melyek több vagy akár az összes kritériumnak megfelelnek.

## 2. táblázat: vizsgált tájelemek

<b>Helyszín</b>	<b>Vonzerő</b>	<b>Lassú tájelemek</b>
Minnewater park	Begina kolostor, tó	zöld felületek, tavak, hidak, növényzet és állatvilág
Csatornák	folyómenti épületek, sétahajózás, idegenvezető narratívája	folyómenti épületek, hidak,
Rakpartok	vízpart, csatorna, víz	vízpartok, hidak, padok
Terek	emlékművek	átjárók, tornyok

Forrás: saját kutatás

Megállapítottam, hogy a vizsgált építészeti megoldások mindegyike alkalmas arra, hogy a turistamobilitást térben és időben kedvezően befolyásolja. Ezek az urbánus helyek vonzerőként is megállják a helyüket, mivel a szemlélő szerzett élményét mélyítik, így lassú turisztikai potenciáljukkal a város turisztikai kínálatát is gazdagítják.

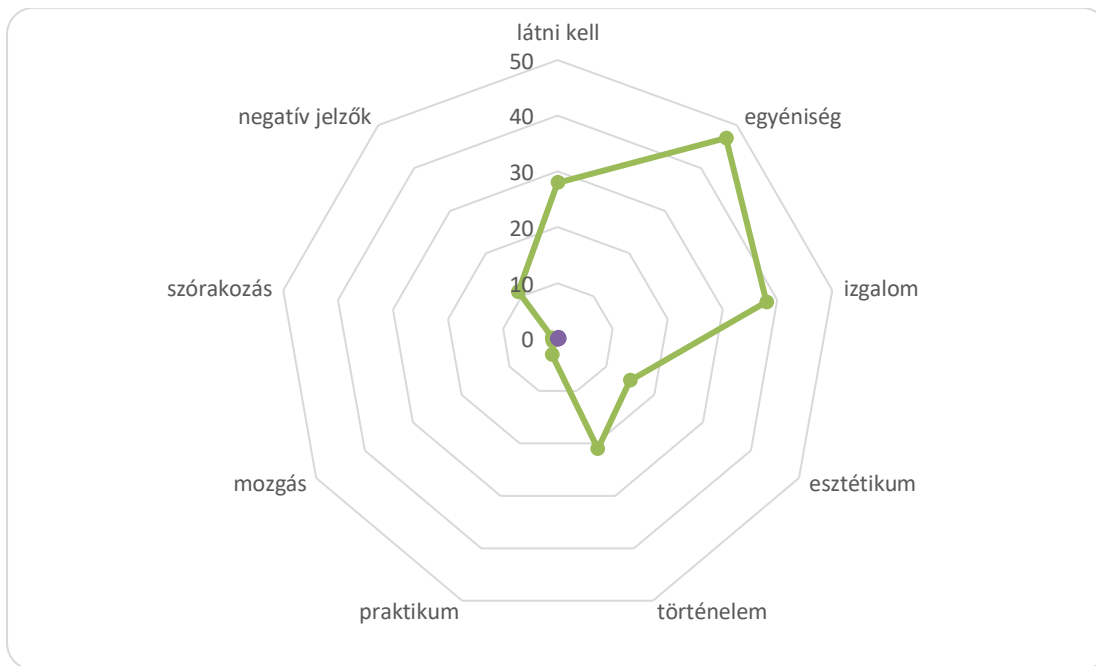
### **Az átjáróházak szerepének megváltozása a mobilitásban: Lyon**

A következő tanulmányutam Franciaországba vezetett, ahol Lyonban kutatásom fókuszában az átjáróházak funkcionális transzformációja állt és betöltött szerepük a turistamobilitás lelassításában. Az átjáróházak melletti döntésem fő oka, hogy ezen építmények funkciója az évszázadok alatt megváltozott, így tökéletesen alkalmasak a lassú-gyors dichotómia gyakorlati érzékeltetésére. További szempontom volt, hogy a kutatás tanulságai a jövőben Magyarországon is hasznosíthatók legyenek.

A mintavétel helyszíni, személyes adatgyűjtéssel 2014 tavaszán két különböző helyszínen történt, véletlenszerű, nem reprezentatív módon. A 166 válaszadó 57%-a nő, míg 43%-a férfi volt, akik négy kontinensről – Európa, Amerika északi és déli része, Ázsia, illetve Ausztrália - érkeztek. Európa képviselői voltak a legnagyobb számban, összesen 53 fővel. Az európaiakat követte az amerikai kontinens, az USA-ból, Kanadából, Brazíliából és Argentínából összesen 17 fő válaszolt a kérdésekre.

A kutatás lényegi része az átjáróházakkal kapcsolatos domináns asszociációkat térképezte fel (2. ábra). A képzettársítások kilenc kategóriát fedtek le: 1. látni kell, 2. egyediség, 3. izgalom, 4. esztétikum, 5. történelem, 6. praktikum, 7. mozgás, 8. szórakozás, végül a 9. a negatív jelzők

csoportja. Amint az ábra illusztrálja, valójában öt kategória játszott komoly szerepet, a továbbiak csupán elhanyagolható mértékben jelentek meg.

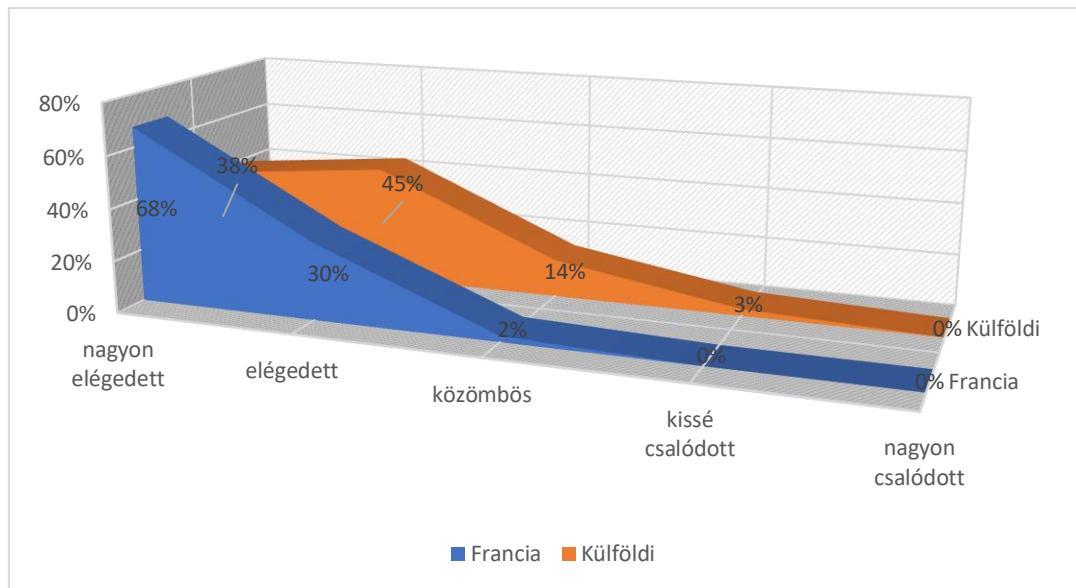


2. ábra: Domináns asszociációk

Forrás: saját kutatás

A válaszadók teljes körében az „érdekes” jelzőt említették a leggyakrabban, összesen 24 alkalommal. Ugyanakkor több külföldi asszociált ily módon mint francia, és minden más asszociáció csupán fele annyiszor szerepelt. A külföldiek számára az átjáróház még történelmi szempontból is fontos, ezért a kötelezően megnézendő látnivalók között szerepel. A francia válaszadók szavai némiképp eltérnek, számukra az átjáróházak elsősorban „kötelező” látnivalók, és tipikus lyoni attrakcióknak tartották azokat, egyfajta ellen-etnospace-nek titulálták, amely a globalizált városban a megmaradt, hamisítatlan lyoniság képviselője. Negatív jelzőket többnyire külföldiek tettek, ezek közé tartozik a már említett „nehéz boldogulás”, az „unalmas”, illetve az „elhanyagoltság”. A 76 külföldi közül mindössze nyolcnak jutott eszébe negatív jelző. Nagyon csalódott látogató egy sem volt a 166 válaszadó között, és csupán 1%-os arányban fordult elő kissé csalódott, és 8%-ban közömbös látogató (3. ábra).

A külföldi és a hazai turisták elégedettségét összehasonlítva a francia turisták láthatóan elégedettebbek voltak látogatásukkal, mint a határon túl érkezők, hiszen közülük nem kerültek ki csalódott turisták. Alig 2%-uk maradt közömbös a látogatás után a 98% elégedett megkérdezettel szemben. Mivel a franciák számára az átjáróházak történelmi látnivalók, erkölcsi kötelességüknek tartották a látogatást, így érthetően kevesebb kritikával is illették. Ezzel szemben a külföldiek számára az átjáróház csupán egy nevezetesség a sok közül, így a többi látnivalóval kell versenyeznie a turisták figyelméért. Mivel az átjáróházak nem színre-vitt attrakciók, hanem lakóházak tereibe ágyazódnak be, nem rendelkeznek annyi muniációval, mint egy kommerciális, jól reklámozott turista látványosság.



3. ábra: Elégedettségi mutatók franciák és külföldiek között  
 Forrás: saját kutatás

A válaszadók átlagban 12 átjáróházat látogattak meg, és átlagosan 5 percet időztek egy-egy épületben, bár mindkét esetben a turisták utólagos becslésére kellett hagyatkoznom. Összességében tehát a megkérdezettek 60 perccel növelték városnézésük idejét.

A kutatás egyik fontos következtetése, hogy mind a külföldi, mind a belföldi turisták döntő többsége számára az átjáróházak Lyon turisztikai kínálatának integráns részét képezik, és a válaszadók a séta során túlnyomórészt pozitív élményeket szereztek. Ugyanakkor az eligazító táblák hiánya vagy bonyolultsága a látogatók elégedettségét negatívan befolyásolhatja elsősorban a külföldiek esetében, ezért fontos lenne egy áttekinthető logikus jelzőrendszer kialakítása. Továbbá igény mutatkozott az e-idegenvezető és a tematikus térképeken kívül a hagyományos szervezett sétákra is, mely a bevételi oldalon is többletjövedelmet generálhat.

### **Az urbánus temető mint mobilitást lassító eszköz: Budapest**

Ebben a kutatásban azt feltételeztem, hogy a városi temetők megfelelő promóció segítségével a városi turizmus integráns részét képezhetnék Magyarországon is, mivel kiterjedt zöldfelületüknek köszönhetően képesek a turistamobilitás lelassítására, e mellett kulturális értéket is képviselnek.

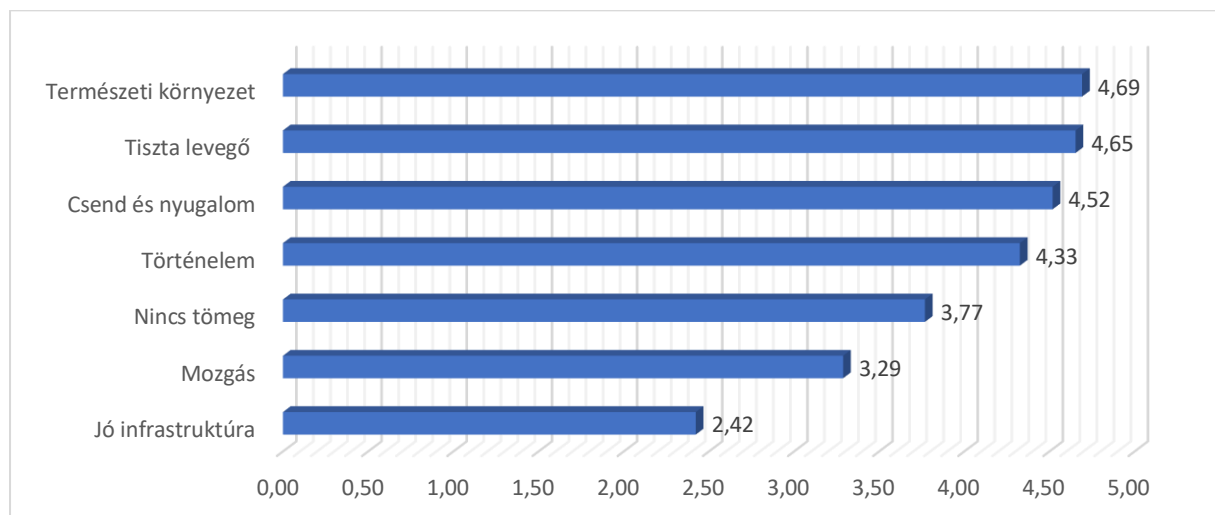
A Fiumei úti Nemzeti Sírkertben végrehajtott attitűdvizsgálatomban a kérdőíves megkérdezést választottam, mely 2014 tavaszán zajlott. A terepszemlét követően személyesen töltöttem ki a kérdőívet 52 külföldről érkezett látogatóval, kihagyva a magyarokat és a határon túli magyarokat, akik a kérdések egy részének eredményét (előzetes ismeretek, motiváció, érzelmi viszonyulás) jelentősen torzították volna. A megkérdezettek között sokkal magasabb arányban (57,69%) voltak férfiak mint nők (42,31%). A korosztályos bontás alapján a legtöbb válaszadó a fiatal, 25-34 év közötti kohortból került ki, mintegy 40%-os aránnyal. A többi korcsoport a 13-17%-os sávban mozgott. Az észak-amerikaiak, az olaszok és a britek tették ki a válaszadók mintegy kétharmadát. A mintavétel véletlen, nem reprezentatív módon történt. Nem is lehetett volna más módon, mivel a temető csekély mértékben látogatott külföldi turisták által, így a minta nagyságának és reprezentativitásának növelése is megoldhatatlan feladat volt.

A válaszadók döntő többsége két órán túl tartózkodott a temetőben, és a sétáláson kívül egyéb lassú tevékenységet is végzett. 73%-a a kegyeleti múzeumot is megtekintette, továbbá a megkérdezettek közel fele (46%) konkrét sírokat is felkeresett és 40% fényképet is készített.

Az asszociációs kérdésre 48 válasz érkezett, melyek négy csoportra bonthatók: általános jelzők (felemelő, impresszív) 41,67%-ban, a történelemhez kötődő említések (56-os forradalom) 30%-ban, a kultúrával kapcsolatos megjegyzések (szabadtéri múzeum) 25%-ban és a természettel kapcsolatos jelzők 4%-os arányban.

A megkérdezettek közel 74%-a az ötpontos skálán a látogatását a legmagasabbra értékelte, és mindössze egy fő nem távozott maradandó élménnyel, míg negatív válasz egyszer sem fordult elő. Arra a kérdésre, hogy vajon ajánlanák-e a temetőt mint attrakciót ismerőseiknek és barátainak, egy fő kivételével szintén pozitívan nyilatkoztak.

A 4. ábra az élményhez legjobban hozzájáruló tényezőket mutatja. A legmagasabb értéket a „természeti környezet” és a „tisztá levegő” kapta, de magasan négy feletti átlaggal szerepel a „csend és nyugalom”, valamint a „történelem” is. A legalacsonyabb értéket a jó infrastruktúrához rendelték, vagyis a látogatók kifejezetten élvezték a temető nem kommersz voltát.



4. ábra: A látogatás élményéhez legjobban hozzájáruló tényezők

Forrás: saját kutatás

A kutatás rámutatott, hogy a Fiumei úti Nemzeti Sírkert a Budapestre érkezők számára egy kellemes ellenpontot jelent a városi nyüzsgésben, ahol a felgyorsult városi környezetből kiszakadva órákra lelassulhatnak. A válaszadói elégedettség arra enged következtetni, hogy a temetőnek helye van a városi vonzerők listáján, azonban az elégtelen marketing következtében a temető alig látogatott, vagyis a turisták mentális térképén kevéssé van jelen.

### 3.4 Lassú desztináció mint fejlesztési alternatíva: Mezőkövesd

A Mezőkövesden végrehajtott kutatás egyik célja a lassú turizmus modell szempontrendszerének segítségével a város turisztikai kínálatának a felmérése volt, azt feltételezve, hogy léteznek olyan kínálati elemek, melyek lehetővé teszik a desztináció lassúvá válását. A kutatás idején a matyó kultúra már évek óta a figyelem középpontjában állt a sikeres



szellemi világörökségi, illetve a Hungarikum cím elnyerése okán. A város Magyarország egyik hivatalos gyógyhelyének is egyike, így e két termék kombinációja logikus választásnak tűnt.

A város turisztikai erőforrásokban gazdagnak tekinthető, a turisták egynapos kirándulásokat tehetnek három közeli városba (Eger, Miskolc, Gyöngyös), illetve három világörökségi helyszínt is felkereshetnek (Hortobágyi Nemzeti Park, Aggteleki Nemzeti Park és Tokaj Hegyalja Borvidék). Az ökoturisták számára pedig a Bükk, a Mátra és a Tisza-tó vidéke nyújthat felüdülést. Ennek ellenére Mezőkövesd kereskedelmi szálláshelyeinek kapacitáskihasználtsága 2015-ben is csupán 40%-os volt, és turisztikai bevételeinek 40%-át júliusban és augusztusban realizálta (KSH 2016).

Az adatgyűjtésre 2015 folyamán három alkalommal került sor, amikor is személyesen látogattam a településre. Az első fázisban a városi terepet a Brugge-i kutatások kritériumrendszerére és eredményeire alapozva, a lassú optikán keresztül mértem fel. A második alkalommal a turisztikai kínálattal ismerkedtem a lassú turizmus modell szempontjainak alkalmazásával, mely során a helyi művészekkel is spontán beszélgetéseket folytattam. A harmadik alkalommal került sor a kérdőívek kitöltésére 2015. június 20-án. Fontos volt, hogy a kérdőíveket kizárólag a települést elhagyni készülők töltsék ki, és ne a szándékaikról, hanem a már meglátogatott látnivalókról nyilatkozzanak. A megkérdezett 324 egyedből 132 fő, 54 férfi és 78 nő, azaz 41% töltötte ki a helyszínen, vagy hozta vissza a kérdőívet.

A felmérés reprezentativitásának javításához olyan mintavételi helyeket választottam, melyek segítségével lehetőség nyílik a várost felkereső eltérő motivációjú turisták lehetséges szokásait bemutatni. A kérdőíves felmérés előtt egy körkérdeés keretében helyi turisztikai szakembereket kérdeztem meg az esetleges külföldi turisták bevonásával kapcsolatosan. A szálláshelyek munkatársai és a népművészek egyöntetűen állították, hogy a magyarok száma erőteljesen felülreprezentált, és a külföldiek körében nem lehet olyan nemzetiséget kiemelni, mely számában jelentős lenne. A téma újszerűsége folytán sem lett volna szerencsés egy többnyelvű közegben vizsgálgódni, mivel a lassú turizmus koncepciója az átlag utazó számára nem feltétlenül egyértelmű, még az angol nyelvű szakirodalomban is gyakori a slow travel és a slow tourism egymás szinonimájaként való használata vagy erőltetett szétválasztása.

### **Lassú turisztikai kínálat**

A kínálatelemzés a lassú turizmus modellje alapján történt, és arra enged következtetni, hogy a városban jelen vannak olyan turisztikai kínálati (egészségturisztikai és kulturális) elemek, melyek megfelelnek a lassú turizmus kritériumainak. A város turisztikai kínálatának az elemzése a helyi gasztronómia hiányosságára mutatott rá, így a település a gasztronómiai fesztiválok potenciális pozitív hatásaira nem számíthat. További nehézséget jelent a csökkenő aktív lakosság száma és aránya, valamint az érettségivel rendelkezők arányának az országos átlagtól való elmaradása. Végül a kulturális események szezonális volta az „egész éves desztinációvá” válást hátráltatja.

### **Lassú mobilitás**

A lassú mobilitást a közlekedési eszköz fajtája és a tartózkodási idő összevetésével vizsgáltam. 2015-ben Magyarországon a hazai turisták az utazások több mint háromnegyedében személygépkocsit, 12%-ban autóbust és 11%-ban vonatot vettek igénybe (KSH 2016). Mezőkövesdre a válaszadók 66%-a érkezett gépkocsival, míg egyharmaduk (34%) lassúnak számító járműveket használt: távolsági buszt, vonatot vagy kerékpárt, mely adat kedvezőbb az országos átlagnál. Az autósok döntő többsége (92%) a célterületen is gépkocsival közlekedett.

A látogatók 44%-a nem töltött egyetlen éjszakát sem a városban, míg egytizedük maradt legalább hét éjszakát. A lassú turizmus koncepciók a tartózkodási idő szempontjából ugyanazt vallják, vagyis legalább egy éjszakás tartózkodás szükséges ahhoz, hogy bármiféle lassulásról beszélni lehessen. Innen közelítve 56% esetében áll fenn a potenciális lassú turista elnevezés.

A megkérdezett mintában szignifikáns korreláció mutatható ki a vendégéjszakák száma és a közlekedési eszköz fajtája között. A gépkocsival érkezők szignifikánsan több éjszakát töltöttek a településen, mint azok, akik lassú közlekedési eszközt választottak. Ha az eredményt a korábban tárgyalt koncepciókkal ütköztetjük, akkor megállapíthatjuk, hogy CAFFYN (2012) lassú turizmus elképzelése realiztikusabb, mint DICKINSON és LUMSDON (2010) elmélete. Ez utóbbi a gépkocsival érkezőket kategorikusan kizárta a lassú turisták közül, itt azonban éppen a gépkocsival érkezők töltöttek hosszabb időt a városban, mely nagyobb költségi potenciált eredményez. Ezek alapján leszögezhető, hogy paradox módon a gyors mobilitás Mezőkövesd esetében lassabb turizmust eredményez, vagyis téves irány a lassú mobilitás és a lassú turizmus közé automatikusan egyenlőségjelet tenni.

### **A látogatók ismeretei a lassú mozgalmakról**

Az eredmények alapján csupán 17%-nak nem volt fogalma egyetlen mozgalomról (lassú étkezés, lassú város, lassú turizmus) sem, mely jelzi, hogy napjaink média kakofóniájában a lassúság követőinek mégis csak hallatszik a hangja. Kissé meglepően a megkérdezettek több mint négyötöde hallott már valamelyik kezdeményezésről. A válaszadók fele a lassú várost említette, valószínűsíthetően Hódmezővásárhely sikeres kandidálásának köszönhetően.

Arra is kíváncsi voltam, hogy a magukat lassúnak vallók lassú közlekedési eszközt választottak-e, és eltöltötték-e azt a minimális egy éjszakát, mely a lassú turista definíciójának legfontosabb tényezője. A válaszadók számára nem egyértelmű a lassúság koncepciója, hiszen nagyrészként sem a gépkocsihasználatot, sem az egynapos utazást nem zárta ki a lassú turista koncepciójából.

### **Motiváció**

A látogatók motivációjával kapcsolatban megállapítottam, hogy a fürdőlátogatás a többség számára motivációtól függetlenül a mezőkövesdi látogatás kötelező eleme és jelentősen lassító tényező. A kulturális termékek fogyasztásának elemzése arra világított rá, hogy a kulturálisan legaktívabb csoport a 4-6 éjszakát eltöltött turisták voltak, akik átlagban hét nevezetességet tekintettek meg. A korrelációs vizsgálat erős összefüggést mutatott a kultúra iránti érdeklődés és a tartózkodási idő között az egy hétnél kevesebb időt töltött turisták körében. Hosszabb tartózkodási idő esetében ez a kapcsolat nem állt fenn.

A megkérdezett mintában nem mutatkozik nagy különbség a motiváció és az elégedettségi mutatók között, így Mezőkövesd esetében mind az egészségturizmus, mind a kultúra lehet az a mágnes, mely a turistákat a térségbe vonzza, tehát nincs akadálya az egy keretben történő együttes fejlesztésnek és promóciónak.

### **Elégedettség**

A vizsgálat befejező része a látogatók elégedettségéhez legjobban hozzájáruló tényezőket kívánta feltárni, melyhez egy többváltozós statisztikai módszert, a faktorelemzést választottam.

3.táblázat: A látogatás legfontosabb ismérveinek faktorstruktúrája

Faktor	Faktorsúly	Magyarázott variancia (%)	Sajátérték	Átlag (1-5)	Szórás
<b>F1: Helyi kultúra és vendégszeretet</b>		<b>20,226</b>	<b>3,236</b>		
Népművészet bemutatása	0,864			4,30	1,008
Kulturális látnivalók	0,769			4,30	0,983
<b>Szórakozási lehetőségek</b>	<b>-0,703</b>			<b>3,05</b>	<b>1,367</b>
Helyiek vendégszeretete	0,621			4,54	0,685
<b>F2: Ismeretekhez való hozzáférés nyugodt környezetben</b>		<b>16,155</b>	<b>2,585</b>		
Szép környezet	0,850			4,60	0,784
Történetek, legendák	0,703			3,78	1,140
Akadálymentesség	0,540			3,63	1,398
Biztonság	0,526			4,36	1,128
Ismeretek bővítése-tanulás	0,427			3,35	1,282
<b>F3: Úticélnak megfelelő szállások</b>		<b>12,601</b>	<b>2,016</b>		
Minőségi szálláshelyek	0,761			3,72	1,250
Divatos úti cél	0,659			2,49	1,324
Kedvezményes szállások	0,611			3,86	1,270
<b>F4: Szem, szájnak ingere</b>		<b>10,205</b>	<b>1,633</b>		
Jó ételek italok	0,734			4,27	0,925
Építészet	0,706			3,58	1,294
Tisztaság, rendezettség	0,589			4,66	0,607
<b>F5: Megközelíthetőség</b>		<b>7,877</b>	<b>1,26</b>		
Jó megközelíthetőség	0,756			4,33	1,008

Forrás: saját kutatás

A faktorelemzés eredménye a 3. táblázatban olvasható. Az első faktor: a helyi kultúra és vendégszeretet alá tartozó elemek a lassú turizmus koncepcióiban és a lassú turizmus modellemben is (lokálitás, élményközpontúság) alapértékek. Fontos megjegyezni a szórakozási lehetőségek negatív értékét, mely szintén Mezőkövesd lassú desztinációs potenciálját támasztja alá. Ugyanis az elemzés egyértelműen rámutat, hogy megkérdezettek nem szeretnék „buli hangulatot”, mely harsányságával és zajával a lassúság ellenébe hatna.

A második faktor elemei egyrészt a nyugodt körülményekhez, másrészt az ismeretszerzésre irányulnak, melyek nagyon hasonlóak a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben, illetve a Lyonban végzett vizsgálatom eredményeihez. Az ismeretszerzés egyik fontos összetevője a világos, jól interpretálható eligazító táblák kihelyezése, a többnyelvű, informatív anyagok összeállítása és elérhetősége, melyről PUCZKÓ és RÁTZ (2011) hosszan értekeznek a látogatómenedzsmentről szóló művükben. Az első két faktor együtt közel 40%-os részesedéssel bír.

A harmadik faktor azt mutatja, hogy egy desztináció imázsát a szállások milyensége döntően befolyásolja. Ez sem meglepő, hiszen egy sikeres szállodafejlesztés növelheti a település ázsioját a turisták körében. Magyarországon is találhatóak sikeres példák, ahol a szálloda maga

is önálló desztinációként ágyazódik be a desztinációba. A város fejlesztési tervében korábban olvasható volt, hogy egyik céljuk a környék minőségi szállodáiban megszálló vendégek városba csábítása. A terv ambiciózus, mivel a régió nem kevés ikonikus szállással büszkélkedhet (Lifestyle Hotel Mátra - Mátraháza, Bambara Hotel Prémium – Felsőtárkány, Mesés Shiraz Hotel – Egerszalók). Konkrét terv a megvalósításra azonban nem született. Úgy vélem, hogy az általam felvetett kulturális jól-lét lehetne az a hívószó, mely a szálláshelyek vendégeit Mezőkövesdre csalogatná, ugyanis a szálláshelyek közelében Eger városán kívül nincs olyan kultúrkincs, mely egy jól márkázott matyó kultúrával versenghetne.

A negyedik faktor az érzékszervekre ható elemek fontosságára utal: minden, mi szem, szájnak ingere, vagyis a modell élményközpontúság pilléréhez sorolható komponensek. Ez a faktor összefüggésbe hozható a Brugge-i kutatással is, melyben megállapítást nyert a tájépítészeti elemek turisztikai fontossága. A funkcionális architektúrák minden érzékszervet megdolgoztatnak, így szerepük a fő funkciójukon messze túlmutat és hozzájárul a látogatók érzelmi jólétéhez. A helyi gasztronómia fontossága nem meglepő, mivel Magyarországon a helyi ételek és italok egyfajta újralfedezésének lehetünk tanúi, és hiányuk nem csak bevételkiesést okoz a településnek, de az élményoldalon is hiátust okoz. Mezőkövesd esetében a helyi gasztronómia feltalálása szükséges, különben az esetleges vendégforgalom növekedés előnyeit a helyi vendéglátók csak kis mértékben fogják megtapasztalni.

Az utolsó, önmagában álló faktor a jó megközelíthetőség, amely egyedül is eldöntheti az adott utazás megvalósíthatóságát. Ebben a tekintetben Mezőkövesd helyzete előnyösnek mondható, hiszen a regionális központokból és a fővárosból is többféle közlekedési eszközzel, beleértve lassúakkal is, megközelíthető.

Összefoglalva: a turisztikai kínálat vizsgálata egyértelműen abba az irányba mutat, hogy Mezőkövesd számára az egészségturizmus és a kulturális turizmus szinergiájára épülő lassú turizmus fejlesztése lehet az egyik fenntartható alternatíva, melyet a lassú turizmus modell elemeivel való összevetés, valamint a kérdőíves kutatás eredményei is visszaigazoltak.

### **3.5 Új tudományos eredmények**

#### **A lassú turizmus elméletének finomhangolása: a lassú turizmus modelljének felállítása és tesztelése**

A rendelkezésre álló kortárs diskurzusok elemzése során rámutattam, hogy a modern, gyors turizmus mellett ellenpontként létezik egy lassú ellenvilág is, amelynek kutatása elengedhetetlen a modern turizmus folyamatainak megértéséhez. A turizmus tömegesedésével párhuzamosan ugyanis mindig lesznek „modern nomádok”, akik nemet mondanak a felgyorsult tempóra.

Az értekezés írásának idejében Magyarországon még nem volt magyar nyelven egy átfogó lassú turizmust taglaló elméleti munka, így ez az értekezés ebben a tekintetben hiánypótló műnek számítható.

Az elméletek tudományokon átívelő kritikai elemzése szélesre tárta a kaput a témában elmélyedni kívánó szakemberek előtt, hiszen a természettudományok és a társadalomtudományok művelői is rátalálhatnak arra a területre, mely a saját szakterületükkel átfedésben van, így a meglévő koncepciókat is finomíthatják, további elméleti fejtegetésekhez járulhatnak hozzá.

A felállított modell segítségével a lassú turizmus a turizmustudományon belül elhelyezhetővé vált. A modellel az eddigi definíciókban szerepeltetett tényezők integrálására, illetve holisztikus kiegészítésére tettem kísérletet. A modell koncepcionális újdonsága abból fakad, hogy a turistát és a helyi közösséget egy „platformra” hozza. A négy pilléren nyugvó modellben ugyanis a lokalitás, az élményközpontúság, a fenntarthatóság gazdasági és környezeti vetületei, illetve a társadalmi jólét (szociális fenntarthatóság) egyenlő teret kap.

Mezőkövesd példáján keresztül mutattam be a lassú turizmus modelljének használatát egy konkrét település turisztikai kínálatát elemezve. A kínálatelemzés szempontrendszerére jól alkalmazható hátrányos régióban található kisvárosok turizmus stratégiájának összeállításakor, és egy új fenntartható alternatívát jelöl ki a települések jövőjére vonatkozóan.

„A Gyorsuló idő, lassuló turizmus: a lassú turizmus modellezése” címmel a Turizmus Bulletinben (2014) jelent meg a lassú turizmus modellem, melyet eddig két szervezet is felhasznált terveiben.

- A Bakony és Balaton turisztikai térség 2014-ben elkészült hosszú távú stratégiájában a termékfejlesztés fejezetben a modellem négy pillérje alapján alakították ki stratégiájuk egy részét (Bakony és Balaton TDM Szövetség 2016).
- Újkígyós Város „Turizmusfejlesztési Stratégiája 2016-2025” szintén szentelt egy teljes fejezetet a lassú turizmusnak a modellem alapján (SZÖKE 2016).

Azzal, hogy az elméletem két stratégiában is önálló életet kezdett élni, bizonyítja, hogy érdemes volt a lassú turizmust kutatási területnek választani.

### **A lassú turizmus tipizálása**

A lassú turizmus tipizálására tudomásom szerint eddig még nem történtek kísérletek. A kutatások és tanulmányok az adott elemzést hozzám hasonlóan a lassú mozgalmakból eredeztetik, de tipizálás, a lehetséges irányok kontrasztív elemzése az általam feldolgozott szakirodalomban nem volt fellelhető. Ezeknek az összehasonlító vizsgálatoknak a hiánya a nemzetközi irodalom egyik gyengesége. Az én javaslatom három fő típus felállítására irányult:

- Termék alapú (falusi turizmuson alapuló) lassú turizmus, melyet Olaszország példáján keresztül mutattam be.
- Társadalmi környezet alapú lassú turizmus, melyhez a Japánban terjedő lassú élet koncepciója szolgáltatta a mintát.
- Városi tereken kialakuló lassú turizmus, melyet magyarországi települések: Budapest, Szeged és Mezőkövesd esetében tapasztaltam.

### **A városi turizmus lelassításának eszközei**

- **Épített környezet**

Az értekezés egyik újdonsága az építészet lassító jellegének a kidomborítása, mely által nem csak egy újabb elméleti kapu kitárása, hanem a turistamobilitás egy újszerű megközelítése is kirajzolódott. A Brugge-ben lajstromba vett objektumok a legtöbb városi térben léteznek, így a vizsgálat módszertana és kritériumrendszere más városokra is adaptálható. Az épített környezet képes a turisták mobilitását térben és időben is mérhetően széthúzni. A lyoni példa arra is rávilágít, hogy egy adott funkcionális építészeti objektum is turistamozgást befolyásoló tényező. Az átjáróházak, passzázsok hasznosítása a turizmus elméletének és gyakorlatának is máig feltáratlan területe.

- **Kulturális értékkel rendelkező, kiterjedt zöldfelületű városi temetők**

A temetők városi turizmusban betöltött szerepe alulkutatott Magyarországon. A kutatás újdonsága abból fakad, hogy a temetőt elsősorban kulturális vonzerőnek tekintette, és nem az árnyoldal (dark) turizmus felőli megközelítést alkalmazta. Továbbá a vizsgálat a temető kiterjedt zöldfelületének egy újfajta térhasználatát mutatta be, mely oázisként funkcionál a városi dzsungelben, ahol kulturális és aktív tevékenységek is végezhetőek. Tehát az urbánus temetők szerepe abból a szempontból is kitüntetett lehet, hogy a nagyvárosokba özönlő turisták számára egy alternatív időtöltést mutat, ezzel a tömegkezelésbe is pozitív módon bevonhatóak.

- **Turizmust lassító termékek szinergiája**

Az egészségturizmus és a kulturális turizmus egy platformra hozása a lassú turizmus keretrendszerén belül adja a kutatás következő tudományos eredményét. Míg az előbbi a testet, az utóbbi elősorban a szellemet és a lelket tartja karban. Magyarországon a kulturális jól-létről való elméleti diskurzus még nem indult el a turizmusban, holott az ország turisztikai kínálatában a kulturális termék az egészségturizmushoz hasonlóan fontos szerepet játszik.

### 3.6 A hipotézisek kiértékelése

**H1. A városi térben zajló turisztikai mobilitás lelassulása a már meglévő építészeti struktúrákkal és objektumokkal is megvalósítható.**

Brugge példája jól illusztrálja, hogy a várostervezés a turistamozgásokat térben és időben is pozitív irányban képes befolyásolni. A turisták a térben szélesebb körben mozognak, koncentrációjuk kevésbé intenzív, másrészt viszont lelassulásuk folytán hosszabb időt töltenek nézelődéssel, a hely befogadásával. Ha lelassulásuk konkrét tartózkodási idő hosszabbításban nem is ölt testet, a hely szelleme a turistának jobban felfedi magát, mely mélyebb élményekben, sőt az utazás megisméltésében is materializálódhat.

A franciaországi terepmunka és kérdőíves kutatás bebizonyította, hogy a külföldi, illetve a belföldi turisták döntő többsége számára az átjáróházak Lyon turisztikai kínálatának integráns részét képezik, melyek bejárásával a látogatók városnézésüket jelentősen meghosszabbították és túlnyomórészt pozitív élményeket szereztek.

**H2. A nagyvárosi térben található temetők nagy zöldfelületűeknek és kulturális vonzerejüknek köszönhetően képesek a turista mozgásának időbeli lelassítására és térbeli széthúzására.**

A Fiumei Nemzeti Sírkert külföldi látogatóinak attitűdinális vizsgálata rámutatott, hogy a temetőbe látogató turisták jelentős része számára a sírkert nyugalma és csendje mellett kulturális élményt is kínál, vagyis szervesen illeszkedik a rövid városlátogatás kínálati mixébe. A látogatók nagyon elégedettek voltak látogatásukkal, és nem hiányoltak kényelmi szolgáltatásokat.

A látogatók szerzett élményükkel kapcsolatos visszajelzések alapján leszögezhető, hogy a temető nemcsak egy vonzó látnivaló a Budapestre érkező városlátogató turista számára, hanem városlátogatásukat jelentősen meghosszabbítja. A látogatók túlnyomó többsége (82%) hosszú időt, kettőnél több órát is eltöltött a sírkertben, vagyis bebizonyosodott, hogy a turisták térbeli és időbeni széthúzásába a városi temetők pozitív módon bevonhatóak.

### **H3. Mezőkövesden az egészségturisztikai termék és a matyó kultúra közös rendszerben való tudatos fejlesztése és promóciója segítheti elő a város lassú turisztikai desztinációvá válását.**

A kutatás eredmények összevetése a lassú turizmus modelljével bebizonyította, hogy a város kínálata megfelelhet a lassú turizmus fejlesztési kritériumainak. Továbbá olyan fejlesztendő területekre is rámutatott, melyek nem teljesíthetetlenek.

A kérdőíves megkérdezés alapján a válaszadók 47 százaléka kulturális motivációval kereste fel a várost, és a látogatók motivációjuktól függetlenül 4,4-re értékelték a látogatásukat, sőt a kettős motivációval érkezettek enyhén magasabb (4,5) pontot adtak, vagyis a két turisztikai termék összekapcsolása helyesnek bizonyult.

A faktoranalízis eredményei alátámasztották, hogy a látogatók legfontosabbnak tartott ismérvei a négy-pilléres modellnek is alapvetései, azaz Mezőkövesd lassú turisztikai desztinációként való fejlesztése és márkázása egy működő és fenntartható turizmust eredményezhet a településen.

## **4 AZ ÉRTEKEZÉS KÖVETKEZTETÉSEI ÉS JAVASLATAI**

### **Az esettanulmányok tanulságai**

- Az olasz-szlovén közös lassú turisztikai projekt példát mutat bármelyik határmenti régió számára, különös tekintettel az elaprózott településszerkezettel rendelkező, hátrányos helyzetű régióknak nyújthat mentőövet, amennyiben egy fenntartható turisztikai programban gondolkodnak.
- A japán példa holisztikusabb karaktere miatt a magyar viszonyokra nehezebben ültethető át. Olyan gyógyüdülőhelyek (Harkány) számára jelenthet egy alternatív fejlődési irányt, melyek nem akarnak mindenkinek, mindent nyújtani, hanem felvállalják a lassabb, holisztikusabb életvitelt és turisztikai fejlesztést.

### **A lassú turizmus koncepciójának kapcsolódási lehetőségei egy vagy több turisztikai termékhez**

- Jelen értekezés a Mezőkövesden folytatott kutatás során a lassú turizmus, az egészségturizmus és a kulturális turizmus kapcsolódási pontjait vizsgálta. Mivel minden turisztikai termék lassítható, a jövőben az egyes célterületek adottságainak megfelelően a lassú keret könnyen alkalmazható, sőt a lassúság ernyője alá akár több termék kombinálása is lehetséges. Amennyiben az adott település a lassú turizmus modelljének alapján elvégzi a kínálatfelmérést, ennek eredménye objektíven kijelöli azt az irányt, melyre a fejlesztéseket fókuszálni szükséges.
- Az egészségturizmus és a kulturális turizmus ötvözésére jó gyakorlat a francia „Auvergne Spa Towns Trail” tematikus út, mely az adott régióon belül a gazdag kultúrával rendelkező üdülőhelyeken keresztül vezeti a turistákat. A francia példa mindkét leszakadó régióban, Észak-Magyarországon és Kelet-Magyarországon is megvalósítható, akár olyan formában is, hogy a tematikus út során a gyógyhelyek és az öködesztinációk váltogatják egymást.

## **A magyarországi turizmus kihívásaira adható válaszok**

- A rövid városlátogatások korában érdemes lenne a klasszikus, kulturálisan sokszínű magyar nagyvárosok vizes településekkel szembeni versenyhátrányát mélyebben is megvizsgálni, listázni a szükséges fejlesztéseket, melyek segítségével legalább egy – két nagyváros turisztikai szerepe növekedhessen. Ennek elérése akár a hivatásturizmus akár a kulturális turizmus niche kínálata is megfelelő lehet. Az Európában turisztikailag jól prosperáló ún. második városok jó gyakorlatának elemzése esettanulmányok formájában sokat segíthet a turisztikai fejlesztések irányának kijelölésében (Krakkó vagy Salzburg példája).
- Magyarország országosan és településekre lebontva is sokat veszített az átlagos tartózkodási idő tekintetében. Az egészségturisztikai termékekkel rendelkező településeken bekövetkezett átlagos tartózkodási idő csökkenésének okait is szükséges feltárni, többek között olyan érzékeny kérdések feltevésével, hogy vajon az egészségturizmusról a wellness felé való elmozdulás mennyire játszik szerepet a rövidebb tartózkodási idő realizálásában. Jelenleg úgy tűnik, hogy Magyarországon a rövid városlátogatás reneszánsza helyett a „rövid gyógyhelylátogatás” fellendülésének lehetünk tanúi. Az európai lakosság előregedését magam is dokumentáltam, mely további dilemmákat vet fel a fejlesztések irányával kapcsolatosan.
- Szintén megvizsgálandó, hogy lenne-e értelme olyan településpárok kialakításának, ahol a nagyváros a kulturális adottságait, míg a közeli település a spa- és wellness lehetőségeit kínálja fel a közös promócióban (például Szeged és Makó). Az ilyen turisztikai csomagok egyik előnye a felerősödő szinergia hatás mellett pont a turizmus térbeli és időbeni koncentrációjának a csökkenése lehet.

## **A városi turisták lelassításának lehetőségei**

- A Brugge-ben és Lyonban elvégzett kutatások hasznosíthatósága bármely városi térben megvalósítható, így Budapesten is, ahol 22 átjáróház turisztikai megnyitása lehetséges. A koncepció helyi adaptálásakor szóba jöhet híres lakók, érdekes események összegyűjtése, melyek bővíthetik a turisták ismereteit a helyi történelemről és kultúráról. A történeteket a látogatók a saját narratívájukban adnák tovább, így a hely, a lakó és a turista egymásra hatása nyomán kialakuló narratíva tovább gazdagítaná Budapest turisztikai kínálatát.
- A kutatás néhány megfogadni való tanulsággal is szolgált. A pontos, érthető, eligazító táblák hiánya alacsonyabb látogatói elégedettségéhez vezet, továbbá a látogatók egy része az e-idegenvezető és a tematikus térképeken felül ragaszkodik a hagyományos idegenvezető tematikus sétákhoz. A kutatás másik fontos tanulsága, hogy a látogató csalódásának elkerülése végett a funkcionális építészet objektumai ne legyenek „túlmarketingezve”, hanem az autentikusság és a helyi kulisszába való betekintés legyen a promóciós stratégiákban a fő motívum.
- Hasonló tematikus program Budapesten a „100 éves házak” bejárása, ahol minden évben előfordul a szervezők és néhány tulajdonos közti vita. A turistatekintet és a helyiek magánszférája közti érdekellentét áthidalására a lyoni konszenzusos, háromoldalú megegyezés (önkormányzat – tulajdonos - turista) lehet a követendő példa.



A lakók számára a felújítási alap elengedése vagy a lakáskorszerűsítési támogatás csak két ötlet a sok közül, melyet az önkormányzat kompenzációként felajánlhat.

- Az átjáróházak kutatásának organikus folytatása a belső kertek, udvarok és a kereskedelmi céllal épült átjárók komparatív vizsgálata lehetne. Szintén érdekes irány az eltérő kultúrák térhasználatának elemzése ebből a szempontból, akár az éghajlati hatások figyelembe vételével is.

### **A Fiumei úti Nemzeti Sírkert mint turistamobilitást lassító termék**

- A megkérdezettek három irányt jelöltek ki a temető ismertségének és elismertségének növelése céljából: a környék rendbehozatalának szükségességét, az elérhető információs források biztosítását, valamint a hatékonyabb promóciót. E három terület integrált fejlesztése nélkül a Fiumei Nemzeti Sírkert megmarad egy kellemes meglepetést okozó attrakciónak, melynek látogatottsága nagyban a véletlen műve.
- A Fiumei úti Nemzeti Sírkertben végzett kutatás eredményei egyértelműen marketing hiányosságokra mutattak rá. Alapos vizsgálódást érdemelne az a megtapasztalás, hogy a sírkert esetében miért nem működik a szájhagyomány. A fő kérdés, hogy csak a kisszámú mintának köszönhetően volt alig mérhető a baráti ajánlásra érkezők száma, vagy a kevés elérhető promóciós anyagra vezethető vissza. Az intenzívebb marketing kampány a temető esetében elengedhetetlen, első lépésként az európai jó gyakorlatok vizsgálatával.
- Szintén érdekes összefüggések adódhatnak a mélyebb demográfiai vizsgálódásokból is. A korosztályos boncolgatás feltárná a fiatal és idősebb utazók eltérő motivációit. Az örökségturizmust gyakran az érettebb utazókkal azonosítják, a kutatásomban viszont a válaszadók többsége a fiatalok közül került ki.

### **A lassú turizmus mint lehetséges turizmusfejlesztési stratégia Mezőkövesden**

- A város adottságai jók a lassú desztináció kialakításához, így az elemzésben kimutatott hiányosságok mellett - képzett munkaerő és gasztronómia - a marketing oldal erősítése a feladat. Már léteznek térségek és önkormányzatok, melyek használják a lassú turizmus modelljét stratégiájukban és terveikben, és ezekre a példákra alapozva Mezőkövesdnek is egy integrált lassú turizmus fejlesztésben kell gondolkodnia, az egészségturizmust koncepcionálisan is összekötnie a kulturális turizmussal, a test és lélek együttes gyógyulásának az ígéretével.
- A Hadas tematizált volta egyrészt előny, mert minden, ami matyó koncentráltan megtalálható, a hátránya, hogy egy az egyben ki is hagyható. A kutatás arra is rámutatott, hogy a kulturális programok és rendezvények időpontjai gyakran budapesti vagy egri eseményekkel ütköznek. A legtöbb esemény a nyári hónapokban szerveződik, ami országosan is főszezon, és a turistákat elcsábítják a vízpartok és a nagyszabású kulturális programok. Az egészségturisztikai szolgáltatókkal egyeztetve, a lassúság keretrendszerén belül közös programcsomagok kialakítása lehetne az üdvözítő: például egész évben olyan jól-létet növelő csomagok kínálata, melyek a testi gyógyulás mellé kulturális elmélyülést is kínálnak.

- A kultúra hatékonyabb bemutatásához a KÓRÓDI (2004) által felvetett atelier tevékenységekre lehetne koncentrálni, ahol a látogatóknak lehetőségük van a népművészeti tevékenységek kipróbálására. A párórás workshopokon (a Hadas házaiban vagy akár a szálláshelyen is) elkészült tárgyaikat a résztvevők haza is vihetnék. A kutató a termék előnyei közt említi a saját erőforrásra való támaszkodást, valamint a helyiek tevékeny részvételét. Az ember ösztönösen is szeret alkotni, kézműveskedni, így a látogatók oldaláról is adott egy természetes kíváncsiság. Kóródi kutatása bebizonyította, hogy az atelier turizmus potenciálisan a mezőkövesdi kistérségben is markánsan megjelenhet, akár önálló, exkluzív termékként akár egy komplex termékbe beágyazódott komponensként.
- A népművészekkel folytatott beszélgetésekből megtudtam, hogy az olaszok, a franciák, az amerikaiak és a japánok érdeklődnek elsősorban a népművészeti termékek iránt. A külföldi megjelenés első állomása lehet a nemzetközi lassú eseményeken való részvétel.
- Rövid távon a művészeknek fel kell vállalniuk a művész/idegenvezető kettős szerepét, mely a hitelességet biztosítja a látogató számára, és egyúttal anyagi megbecsülést is jelentene a művész számára. Ezzel a művészek által említett utánpótlás hiány is enyhülne, mert egy életképes alternatíva villanna fel a helyi fiatalság számára. Hosszú távon egyes feladatokkal a helyi, képzett szakemberek is megbízhatók, de csak annyiban, amennyiben a hitelesség nem csorbul.
- A digitális nomád trendet kihasználva, a nemzetközi jó gyakorlatok példáján speciális szálláshelyek kialakítása (workation retreat) is lehetséges, ahol akár egyénileg, akár csoportosan az egyidejűleg nyaralni és dolgozni vágyók hosszú távon is ellakhatnak. A digitális nomádok tipikus lassú turisták, mivel munkájuk modern infrastruktúrát igényel, így nem utaznak gyakran. Társadalmi életükben nagyobb szerepet játszanak a helyiek és a hasonló életvitelt folytató társaik mint a turisták. A németországi Coconut Space példája mutatja, hogy a fejlesztés nem igényel olyan természeti erőforrást, melyet Mezőkövesd ne tudna biztosítani: nagyváros közelsége, természeti és kulturális látnivalók.
- A mezőkövesdi turisztikai kínálat elemzésekor a modell gyakorlati használhatóságát mutattam be, melyből bármely település meríteni tud, amennyiben lassú desztinációvá szándékozik válni. A kutatás arra is rámutatott, hogy a lassú turizmus nem kíván különleges feltételeket, a meglévő adottságok gondos „csomagolásával” is már az építkezéshez jó alapokat lehet biztosítani.

## Az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációk

### Lektorált szakcikk/könyv idegen nyelven:

#### **Pécsek Brigitta**

Revitalizing tourism in small regional towns through folklore-driven slow tourism: The example of Matyó land, Hungary

DOS ALGARVES: A MULTIDISCIPLINARY E-JOURNAL 27:(1) pp. 94-119. (2016)

#### **Pécsek Brigitta**

City Cemeteries as Cultural Attractions: Towards an Understanding of Foreign Visitors' Attitude at the National Graveyard in Budapest

DEUROPE: CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT 7:(1) pp. 44-61. (2015)

#### **Pécsek Brigitta**

The role of slow design elements in managing tourist flow on the example of Bruges, Belgium

HUNGARIAN GEOGRAPHICAL BULLETIN (2009-) 64:(2) pp. 143-154. (2015)

### Lektorált szakcikk/könyv magyar nyelven:

#### **Pécsek Brigitta**

Átjáróházak a turizmus szolgálatában.: Trabouler Lyonban

TERÜLETFEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ 9:(2) pp. 13-21. (2015)

#### **Pécsek Brigitta**

Gyorsuló idő, lassuló turizmus: a lassú turizmus modellezése

TURIZMUS BULLETIN XVI:(1) pp. 3-10. (2014)

### Konferenciakiadvány idegen nyelven:

#### **Pécsek Brigitta**

CITY CEMETERIES AS CULTURAL ATTRACTIONS: TOWARDS AN UNDERSTANDING OF FOREIGN VISITORS' ATTITUDE AT THE NATIONAL GRAVEYARD IN BUDAPEST

In: 5th Encuentros: Dialoguing Tourism Conference

Konferencia helye, ideje: Portorož, Slovenia, 2014. 09. 26–28 Portoroz: University of Primorska, Faculty of Tourism Studies – Turistica p. 60.

#### **Pécsek Brigitta**

THE ROLE OF PASSAGES IN URBAN TOURISM: TRABOULER IN LYON

In: Zbornik Radova (szerk.)

SITCON 2015 - Singidunum International Tourism Conference. 291 p.

Konferencia helye, ideje: Belgrád, Szerbia, 2015.09.25 Belgrade: Univerzitet Singidunum, 2015. pp. 252-256.

(ISBN:978-86-7912-615-3)

## **Konferencia előadások magyar nyelven:**

### **Pécsek Brigitta**

LAJHÁROK EGY HIPERGYORS VILÁGBAN. A SLOW TURIZMUS POTENCIÁLJA JAPÁN PÉLDÁJÁN

V. Turizmusföldrajzi szimpózium. Turizmus és transzformáció. Kodolányi János Főiskola, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, a Magyar Földrajzi Társaság és az MTA X. Földtudományok Osztálya Társadalomföldrajzi Bizottság Turizmusföldrajzi Albizottsága Konferencia helye, ideje: Kodolányi János Főiskola Budapesti Oktatási Központ, 2015. 10. 09.

## **Egyéb nyomtatásban megjelent publikáció:**

### **Pécsek Brigitta**

Élményért utazunk. Kreatív városok a világban. TURIZMUSTREND 2012:(05) (2012)

### **Pécsek Brigitta**

Turizmus és fenntarthatóság  
TURIZMUS TREND 2011:(12) (2011)

### **Pécsek Brigitta**

Utazók, akik munkával töltik szabadságukat.  
Önkéntesek a nagyvilágban. (2009)  
[http://turizmusonline.hu/tt\\_reflektor/cikk/onkentesek\\_a\\_nagyvilagban](http://turizmusonline.hu/tt_reflektor/cikk/onkentesek_a_nagyvilagban)  
TURIZMUS TREND

### **Pécsek Brigitta**

Lassan járj, tovább érsz. A ráérős utazás művészete.  
TURIZMUS TREND (2008)  
[http://turizmusonline.hu/tt\\_utaztatasi/cikk/a\\_raeros\\_utazas\\_muveszete](http://turizmusonline.hu/tt_utaztatasi/cikk/a_raeros_utazas_muveszete)

### **Pécsek Brigitta**

Temető, harcterek, börtönök. Sötét vonzerők.  
TURIZMUS TREND (2008)  
[http://turizmusonline.hu/tt\\_utaztatasi/cikk/sotet\\_vonzerok](http://turizmusonline.hu/tt_utaztatasi/cikk/sotet_vonzerok)

## Felhasznált irodalom

- Bakony és Balaton TDM Szövetség (2016): [http://www.tdmszovetseg.eu/bakony\\_es\\_balaton](http://www.tdmszovetseg.eu/bakony_es_balaton). Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: lassú turizmus. Lekérdezés időpontja: 2016. december 3.
- BOORSTIN, D. (1964): *The Image*. New York: Atheneum. 315 p.
- CAFFYN, A. (2012): Advocating and implementing slow tourism. In: SINGH, T. V. (ed.): *Critical Debates in Tourism*. Bristol: Channel View Publications. 373-379. p.
- Citta Slow. (2014): Philosophy. <http://www.cittaslow.org/section/association/philosophy> Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: citta slow. Lekérdezés időpontja: 2013. február 27.
- CSÍKSZENTMIHÁLYI M. (2014): *Az öröm művészete*. Budapest: Nyitott műhely. 200 p.
- CSÍKSZENTMIHÁLYI M. (2014): *Az öröm művészete*. Budapest: Nyitott műhely. 200 p.
- FARAGÓ T. (2002): Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiája. Budapest: Fenntartható Fejlődés Bizottság. 19-23. p.
- Fenntartható Fejlődés Bizottság. (2013): [www.ff3.hu](http://www.ff3.hu) Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: fenntartható fejlesztés Lekérdezés időpontja: 2013. december 8.
- FLORIDA, R. (2002): *The Rise of the Creative Class: And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. New York: Perseus Book Group. 416 p.
- GARDNER, J. (2009): A Manifesto for Slow Travel. *Hidden Europe*. 25. 10-14. p.
- GOULD, J. S. (1995): Researcher Introspection as a Method in Consumer Research: Applications, Issues, and Implications. *Journal of Consumer Research*. 21. 719-722. p.
- HONORÉ, C. (2005): *In Praise of Slowness*. New York: HarperCollins. 321 p.
- KÓRÓDI M. (2004): A rurálturisztikai terméktípusok feltételrendszerének sajátosságai a vidéki kistérségekben: az atelier turizmus. *Turizmus Bulletin*. 23-27. p.
- Központi Statisztikai Hivatal. KSH. (2013/2014/2015/2016): <http://www.ksh.hu/> Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: KSH. Lekérdezés időpontja: 2013/ /2014/2015/2016
- LUMSDON, L.– MCGRATH, P. (2010): Developing a Conceptual Framework for Slow Travel: a Grounded Theory Approach. *Journal of Sustainable Tourism*. 3. 265–279. p.
- MACCANNELL, D. (1973): Staged Authenticity: Arrangement of Social Space in Tourist Settings. *American Journal of Sociology* 79(3). 589-603. p.
- MACCANNELL, D. (1976): *The Tourist*. New York: Schocken Books 214 p.
- MANYARA, G.– JONES, E. (2007): Community-based Tourism Entreprises Development in Kenya: An Exploration of their Potential as Avenues of Poverty Reduction. *Journal of Sustainable Tourism*. 6. 628–644. p.
- MICHALKÓ G. (2010): *A Boldogító utazás. A turizmus és az életminőség kapcsolatának magyarországi vonatkozásai*. Budapest: MTA Földrajztudományi Intézet. 119 p.

- MURDOCH, J.– MIELE, M. (1999): Back to Nature: Changing Worlds of Production in the Food Sector. *Sociologica Ruralis*, 4. 465–483. p.
- MURPHY, P. E. (1985): *Tourism: A Community Approach*. London: Methuen. 200 p.
- NAGYNÉ MOLNÁR M. (2012): *Település- és térségmarketing*. Gödöllő: Szent István Egyetem. 111 p.
- PÉCSEK B. 2014: Gyorsuló idő, lassuló turizmus: a lassú turizmus modellezése. *Turizmus Bulletin*. 1. 3-10. p.
- PETRINI, C. (2007): *Slow Food Nation*. New York: Rizzoli Ex Libris. 304 p.
- PETRINI, C. (2011): *Terra Madre: Forging a New Global Network of Sustainable Food Communities*. Graefe und unzer Verlag, München. 262 p.
- PINE, B. J. – GILMORE, J. H. (2011): *The Experience Economy*. Boston: Harvard Business Review Press. 400 p.
- PUCZKÓ L. – RÁTZ T. (2011): *Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei*. Budapest: Akadémiai kiadó. 341 p.
- RASTEGAR, H. (2010): *Tourism Development and Residents Attitude: A Case Study of Yazd, Iran*. *Tourismos*. 2. 203–211. p.
- RICHARDSON, L. (2000): *Writing: A Method of Inquiry*, In: *the 2nd Edition of the Denzin and Lincoln Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 923-948. p.
- STOKES, J. (2008): *A média- és kultúrakutatás gyakorlata*. Budapest: Gondolat. 14.p.
- SUGIYANA, M.– NOBUOKA, S. (2007): *Slow food kara Slow Tourism He*. In: FULLAGAR, S. et al. (Eds) *Slow Tourism. Experiences and Mobilities*. Bristol: Channel View Publications. 170–184. p.
- SULYOK J. (2002): *Brugge*. [http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus\\_Bulletin/02\\_03/Tu-Re30.htm](http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/02_03/Tu-Re30.htm) Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: Brugge. Lekérdezés időpontja: 2013. március 20.
- SZÓKE T. M. (2016): *Újkígyós Város Turizmusfejlesztési Stratégiája 2016-2025*. 121 p.
- TŐZSÉR A. (2010): *Versenyképes turisztikai desztináció: új turisztikai versenyképességi modell kialakítása (doktori értekezés)*. [http://www.gei.uni-miskolc.hu/phd/tezisfuzetek/tozser\\_phd.pdf](http://www.gei.uni-miskolc.hu/phd/tezisfuzetek/tozser_phd.pdf). Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: versenyképesség. Lekérdezés időpontja: 2012. augusztus 10.
- World Tourism Organization. UNWTO. (2013): *Global Report on City Tourism* [http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/am6\\_city\\_platma.pdf](http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/am6_city_platma.pdf) Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: city tourism. Lekérdezés időpontja: 2014. március 1.
- World Tourism Organization. UNWTO (2016): *Tourism Highlights, 2016 Edition*. <http://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2015> Keresőprogram: Google. Kulcsszavak: trends. Lekérdezés időpontja: 2017. január 3.